

Eksempler på samspil med civilsamfundet og frivillige i Region Midtjylland

Notat til det midlertidige udvalg vedr. samarbejde med civilsamfundet

Formål og indhold

Som afsæt for arbejdet i det midlertidige udvalg vedr. samspil med civilsamfundet er der udarbejdet et notat, der præsenterer et overblik over forskellige former for samspil med civilsamfund/frivillige i Region Midtjylland.

Tanken med notatet er, at den baggrundsviden og de eksempler og kategoriseringer, som notatet rummer, vil kunne anvendes som fundament og referenceramme i forbindelse med udvalgets arbejde.

I nedenstående beskrives kort en fælles rammesætning for, hvad der i notatet menes med de to begreber, frivillighed og civilsamfund.

Med frivillighed menes der, at Region Midtjyllands arbejdspladser, enheder og institutioner samarbejder med frivillige og frivillige organisationer, som i forskellige situationer yder en medmenneskelig indsats overfor patienter/brugere og pårørende. De frivilliges indsats er et supplement til den professionelle pleje, behandling og rehabilitering. Begrebet kan også mere bredt siges at rumme det, at mange i det danske samfund yder en frivillig ulønnet indsats, og at mange engagerer sig i frivillige fællesskaber gennem for eksempel foreningslivet.

Med civilsamfundet menes der en samlet betegnelse for aktører, organisationer og initiativer der dækker over det sociale og politiske liv uden for privatsfæren, hvor man som borger mødes og bidrager til aktiviteter og forandringer i fællesskab.

I Danmark omtales begrebet civilsamfund og den frivillige sektor ofte som det samme.

25. maj 2020

andkri@rm.dk/JO

J.nr. 1-00-6-20

Side 1

Notatet opsummerer først baggrunden for og indholdet i Region Midtjyllands strategi for samarbejdet med frivillige og frivillige organisationer, hvorefter følgende kategorier og eksempler vedr. samarbejdet med civilsamfundet beskrives:

- 1) Opgaver der løses af frivillige
- 2) Samarbejde med frivilligcentre
- 3) Patient-/bruger-/pårørendenetværk
- 4) Patientforeninger
- 5) Patientinddragelsesudvalg og bruger- og pårørenderåd
- 6) Borgerinddragelse og borgerdesign
- 7) Events og turisme

Strategi for samarbejdet med frivillige i Region Midtjylland

I Region Midtjylland er der en mangeårig tradition for at hospitaler og sociale institutioner inddrager og samarbejder med frivillige og frivillige organisationer.

I 2016 vedtog regionsrådet en strategi for samarbejdet med frivillige og frivillige organisationer, med afsæt i de principper og gode råd for samarbejdet med frivillige og frivillige organisationer, som blev aftalt i MEDsystemet i 2013. Arbejdet med at udforme strategien var forankret i et midlertidigt udvalg vedrørende borgerdialog.

Strategien blev udformet med afsæt i en behovstilgang og der blev afholdt interview- og inspirationsmøder med leder- og medarbejderrepræsentanter, frivillige og frivillige organisationer, kommunale frivillighedscentre samt bruger- og pårørenderåd.

Det centrale i strategien er fire pejlemærker for samarbejdet med frivillige og frivillige organisationer.

- 1) De frivilliges indsats fastlægges med afsæt i patienternes/borgernes ønsker og de lokale arbejdspladsers forhold og behov
- 2) Det skal være attraktivt at være frivillig og nemt at få overblik over mulighederne for at melde sig som frivillig
- 3) Den frivillige indsats organiseres med klare rammer og tydelig ansvarsfordeling.

4) Netværksdannelse, erfaringsudveksling og spredning af gode løsninger på tværs af arbejdspladser, der samarbejder med frivillige.

Strategien fokuserer på at anerkende, synliggøre og inspirere til at fortsætte udviklingen af samarbejdet med frivillige samt at fremme borgernes mulighed for at udvise aktivt medborgerskab gennem frivilligt arbejde.

Der er bl.a. arbejdet med at udvikle samspillet med frivillige i regi af et netværk af frivilligkoordinatorer på regionens hospitaler og i samarbejde med frivillige organisationer og frivilligcentre på tværs af regionen.

Region Midtjylland har en hjemmeside: www.frivillig.rm.dk med information om samspillet med frivillige og frivillige organisationer, herunder mulighederne for at blive frivillig, og hvem man kan kontakte.

1) Opgaver der løses af frivillige

Region Midtjyllands hospitaler og andre institutioner samarbejder med frivillige, som i forskellige situationer yder en medmenneskelig indsats overfor patienter/brugere og pårørende. De frivilliges indsats er et supplement til den professionelle pleje, behandling og rehabilitering.

De frivillige er ofte tilknyttet en frivillig organisation, som for eksempel Dansk Røde Kors, Kræftens Bekæmpelse eller Hjerteforeningen. Enkelte enheder i regionen har sit eget frivilligkorps. Eksempelvis på Regionshospital Horsens, på enkelte sociale institutioner og på hospices.

Herunder er oplistet eksempler på opgaver, der løses af frivillige:

- Vejviser på hospitalerne
- Patientstøtte/samtalepartner på hospitaler
- Patientstøtte og måltidsvært på hospice
- Frivillige ambassadører i EN-AF-OS kampagnen (afstigmatisering ifht. psykisk sygdom)
- "Vågekoner" på hospitaler og hospice
- Terapihunde, Hammel Neurocenter
- Patientstøtter, Hjerteforeningen
- Besøgsven, Psykiatri og social
- Hjerteløberordningen i regi af Præhospitalet (Tidligere 1-1-2 førstehjælperordningen, som er udbygget i samarbejde med TRYG – Fonden).

2) Samarbejde med frivilligcentre

I Danmark er der omkring 70 frivilligcentre, som dagligt arbejder for at sikre de bedste betingelser og udfoldelsesmuligheder for den lokale frivillighed.

Frivilligcentrene yder konsulentbistand til foreninger, synliggør frivillige aktiviteter og mobiliserer frivillige. Derudover har frivilligcentrene fokus på de foreninger og frivillige initiativer, som ikke er en del af større frivilligforeninger og landsorganisationer.

Der er f.eks. samarbejdet med frivilligcentre i Region Midtjylland om at etablere patient- og pårørendecaféer og udbrede kendskabet til dokumenterede positive effekter af at indgå i frivillige fællesskaber og frivilligt arbejde – blandt andet i forhold til forebyggelse og fremme af fysisk og mental sundhed.

3) Patient-/bruger-/pårørendenetværk

Erfaringer viser, at det kan have stor betydning for såvel patienter/brugere, pårørende og personale, at der er mulighed for at deltage i og henvise til netværk/fællesskaber, hvor man kan tale med andre, der har erfaring med samme sygdom og livssituation. Herunder en række eksempler:

- Samtalegrupper for patienter med Afasi (hjerneskade) med frivillige samtalepartnere.
- "Hjertebarnsforældre" - Et korps af forældre som støtter ny diagnosticerede børn / forældre
- Peer to peer, rollemodeller - frivillige i psykiatrien og på sociale institutioner
- EN-AF-OS netværket
- Computerspil som rehabilitering. På retspsykiatrisk afdeling R4 i Aarhus, behandles patienter, der ofte har svære diagnoser som skizofreni og samtidig er dømt for noget kriminelt. På afdelingen har patienterne i mere end to år dyrket e-sport. Personalet har oplevet, at patienterne blandt andet udvikler deres sociale kompetencer ved at spille sammen og mod andre. Der er iværksat et forskningsprojekt, der skal forske i sammenhængen mellem e-sport, retspsykiatri og tilbagefald til kriminalitet og sygdom.

I Region Midtjylland har man gennem flere år arbejdet med hvordan kultur kan understøtte forebyggelse og behandling. Eksempler på koblinger mellem kultur og sundhed:

- Lungekor: Lungeforeningen har 52 lungekor, flere af dem i samarbejde med andre aktører. I lungekorene har deltagerne det til fælles, at alle har en lungesygdom. Det er

vejrtrækningsteknikkerne, som lærer sangerne at afspænde og kontrollere luften, så de får mest muligt ud af deres begrænsede lungefunktion.

- Fælleslæsning: Fokus er særligt på at inddrage mennesker i udsatte livssituationer. Dette gøres ved at etablere læsegrupper, hvor det giver mening i forhold til at nå mennesker i social udsathed, eller de mennesker som kæmper med ensomhed, psykisk sårbarhed eller andre svære livsvilkår.
- Musik på intensivafdelinger: Projektet "Levende musik på Intensiv, AUH – Meningsfulde øjeblikke" foregår på Aarhus Universitetshospital. Her spiller studerende fra det Jyske Musikkonservatorium for patienterne på intensivafdelingen.

4) Patientforeninger

Overalt i Danmark er der en række patientforeninger, der varetager alle patienters / patientgruppers interesser. En opdateret liste kan findes på: www.sundhed.dk, som p.t. tæller 126 foreninger, som fx: Astma-Allergi Danmark, Dansk Blindesamfund, Handicappede Børn Uden Diagnose, Landsforeningen Autisme og SIND.

5) Patientinddragelsesudvalg og bruger- og pårørenderåd

Regionsrådet har nedsat et regionalt patientinddragelsesudvalg, som skal fungere i perioden frem til 31. december 2021. Patientinddragelsesudvalget skal inddrages systematisk i forbindelse med udarbejdelse af praksisplanen og sundhedsaftaler.

Derudover findes der i Region Midtjylland en række bruger- og pårørenderåd, som er nærmere beskrevet i det vedlagte bilag.

Disse råd og udvalg skal styrke dialogen mellem brugere/pårørende og hospitalerne/regionen. Ligeledes skal de bidrage til at styrke brugerperspektivet i sundhedsvæsenet, med særlig fokus på det sammenhængende patientforløb mellem hospitaler, praksissektoren og kommunale tilbud.

Regionsrådet har ligeledes nedsat to kontaktforaer for henholdsvis psykiatrien og socialområdet. Disse fora har til formål, at debattere og udtale sig om indholdet og udførslen af den regionale virksomhed, inden for de to områder, samt styrke dialogen mellem brugere, pårørende, organisationer og det politiske system i Region Midtjylland.

Der er ligeledes 9 medlemmer i det regionale kontaktforum inden for socialområdet, som er udpeget af regionsrådet.

Dette kontaktforum er nedsat pr. 1. januar 2018 og består 3 medlemmer af regionsrådet samt 6 bruger- og pårørenderepræsentanter efter indstilling fra et bredt udvalg disse organisationer til kontaktforummet. Læs mere:

<https://www.rm.dk/politik/udvalg/de-regionale-kontaktfora/>

6) Borgerinddragelse og borgerdesign

Det tidligere midlertidige udvalg for demokrati og inddragelse har udarbejdet ni grundprincipper for borgerinddragelse i Region Midtjylland.

Demokratiudvalgets ni grundprincipper for borgerinddragelse

1. Vi tror på, at borgerne ønsker reel inddragelse i og indflydelse på egen situation, samt i udviklingen af regionens ydelser. Vi ønsker, at borgerne er og oplever at være reelt og respektfuldt inddraget i såvel egen situation som i udviklingen af regionens ydelser. Vi mener derfor, at borgerne på forhånd skal kende deres muligheder for at få reel indflydelse.
2. Vi ønsker, at borgerne føler sig set og hørt i samspillet med regionsrådet og regionens ansatte.
3. Vi tror på, at alle borgere har en særlig indsigt i egen situation, som kan bruge positivt i samspillet med borgeren.
4. Vi tror på, at der i samspillet mellem de professionelle og borgerne kan udvikles bedre tilbud for borgerne.
5. Vi ønsker at skabe rum og mulighed for, at alle borgere har mulighed for inddragelse.
6. Vi ønsker inddragelse fra forskellige perspektiver (patienter, pårørende, organisationer m.fl.).
7. Vi forpligter os til at forbedre mulighederne for inddragelse for udsatte borgere/grupper.
8. Vi ønsker, at inddragelse tænkes ind fra starten, så inddragelsen sker på det/de rigtige tidspunkter. Rammen for inddragelse skal være tydelig, og inddragelse skal tilrettelægges på en struktureret og hensigtsmæssig måde
9. Vi forpligter os til at finde nye veje til inddragelse af borgere med henblik på at møde borgerne, der hvor borgerne er.

Som et eksempel på, hvor der arbejdes med borgerinddragelse kan nævnes udvikling af telemedicinske løsninger, hvor borgere involveres i udvikling og afprøvning af nye løsninger.

Borgerdesign metoden har været benyttet i udviklingen af Psykiatriens Hus i Aarhus. Derudover er metoden brugt i en række mindre projekter med behov for systematisk borgerinddragelse, som f.eks. ny diabetes handleplan i Aarhus (Læs mere på www.borgerdesign.dk)

7) Events og turisme

Mange frivillige er aktive i frivillige opgaver ved store kulturelle events, som fx Tall Ship Race, og store sportsbegivenheder, som fx cykelløb.

Regional Udvikling, som bl.a. har en opgave med at koordinere tværgående turismeinitiativer, har tidligere initieret en række attraktioner, som i dag drives som fx selvejende institutioner med frivillige som en uundværlig ressource. Bovbjerg Fyr er et godt eksempel, på involvering af frivillige til gavn for museet, turismen og lokalsamfundet.

BILAG 1

Bruger- og pårørenderåd i Region Midtjylland

Aarhus Universitetshospital

Der er på Aarhus Universitetshospital ikke etableret et fast brugerråd for hospitalet.

Patienter og pårørende inddrages i forbindelse med udvikling af et sundhedsvæsen på patientens præmisser indenfor Brugerstyret Behandling og Fælles Beslutningstagning. Patienterne interviewes enten ved paneldialog med personalet eller ved interviews med enkelte patienter og pårørende, med henblik på at give forslag til forbedringer i patientforløb og mere involvering af patienterne og pårørende.

Der er etableret netværksgrupper for flere patientgrupper og især for unge patienter. Der er cafeer og faciliteter, hvor patienterne kan tale med hinanden om behov. Ligeledes indgår unge patienter i flere brugerpaneler med henblik på at tilrettelægge behandling og pleje i henhold til de unges behov og ønsker.

Der afholdes, i flere afdelinger, informations- og dialogmøder med patientgrupper. Der er facebookgrupper knyttet op på nogle få afdelinger. I øvrige forbedringstiltag inddrages patienter ofte ved spørgeskema, dialog mm.

Der er en stigende opmærksomhed på, at patienter bør klædes på ved deltagelsen i udviklingen af hospitalet og patientforløb. Det er vigtigt, ved involvering af patienter, at være tydelig i forhold til forventninger og rolle af patienterne, forberedelse af patienter, feedback, og effekten af involveringen.

Hospitalsenhed Vest

På Hospitalsenhed Vest har der siden 2014 været et overordnet brugerråd for hospitalet bestående af patientrepræsentanter, pårørenderepræsentanter, en repræsentant fra almen praksis, en repræsentant fra kommunerne samt repræsentanter fra hospitalet.

På Børn og Ungeafdelingen er det tidligere Dialogforum, med forældre nedlagt og i stedet fokuseres der på brugerråd eller lignende, der kan startes ad hoc. Eksempler på dette er astmaskoler med undervisning og dialog, en brugergruppe vedrørende indretning af Regionshospitalet Gødstrup og et forskningsprojekt om diabetes, hvor familier, fagpersoner og netværk er interviewet.

Under Arbejdsmedicinsk Afdeling inviteres ambulante patienter til fokusgruppe interview én gang om året, hvor de interviewer dem om deres oplevelser i udrednings- og behandlingsforløbet. Det giver efterfølgende anledning til en drøftelse af forbedring og ændringer af arbejds-gange og kliniske praksis.

Hospitalsenhed Midt

Hospitalsenhed Midt har siden 2014 indgået i et fælles brugerråd (Midt klyngens Brugerråd).

Brugerrådet er bemandet med repræsentanter fra Hospitalsenhed Midt, fra de tre klyngekom-muner (Viborg, Skive og Silkeborg), en praksiskonsulent og brugere fra optageområdet. Aktivi-teten i brugerrådet er pt. sat på pause, mens brugerinddragelsen i klyngen nytænkes.

De fleste kliniske afdelinger og centre i Hospitalenhed Midt afholder desuden brugerdialoger med patienter og pårørende med jævne mellemrum. Desuden har Børn og Unge et fast Unge-panel, som inddrages i aktuelle relevante spørgsmål.

Regionshospitalet Horsens

På Regionshospitalet Horsens er der ikke et egentligt brugerråd/-panel. Til gengæld har hospi-talet mange forskellige former for initiativer, hvor patienterne inviteres "indenfor" til dialog.

Det er ofte på Medicinsk Afdeling, at patienterne har et længerevarende forløb, hvor denne ty-pe inddragelse er relevant. Der findes mange andre former for patientinddragelse på hospi-talet, men de er ofte direkte relateret til patienternes behandling. Eksempler på patientindra-gende tiltag fra Medicinsk Afdeling:

- Konceptet "Klager der udvikler". Ved klagersager inviteres patienten og de pårørende til en samtale med det involverede personale.
- Invitation af patienter og pårørende til fællesspisning med personalet.
- Afholdelse af udskrivelsessamtale i et samarbejde mellem hospital, kommune og pati-ent og pårørende, hvor der lægges en plan for udskrivelsen.

Regionshospitalet Randers

Regionshospitalet Randers har ikke et tværgående brugerråd. Hospitalet arbejder med patient-og pårørende inddragelse i patientforløbene og gerne i samarbejde med kommunerne.

Et nyt tiltag på hospitalet er "Fælles fokus" hvor medarbejdere, der oplever at være patient eller pårørende på Regionshospitalet Randers, eller et andet hospital, kan bidrage med deres oplevelser i gruppe interviews. Fælles fokus er drøftet og godkendt i hospitalets medarbejderudvalg (HMU).

Psykiatrien

I Psykiatrien inddrages patienter og pårørende i tiltagende grad. Aktuelt er igangsat følgende tiltag:

- Et Patient og Pårørende Panel, som har til formål at drøfte, debattere og komme med løsninger på organisatoriske udfordringer.
- "En af os", som har til formål at fortælle omverdenen omkring det, at være patient eller pårørende i psykiatrien. Derudover, er der "En af os" ambassadører, som har fået undervisning i forbedringsmodellen, hvormed de kan indgå i forbedringsprojekter på afdelingerne.
- Peers – tidligere patienter, der bliver ansat på afdelingerne for at være en ekstra støtte for nuværende patienter fx inden og efter en konsultation i ambulatoriet.

På enkelte hospitaler har de også deres egne bruger/pårørende råd, hvor de inddrager dem i forhold til lokale udfordringer, f.eks. med arbejdsgange.

BILAG 2

Eksempler i Psykiatri og på det specialiserede socialområdet

Inden for psykiatrien og det specialiserede socialområdet er der mange års erfaring med samarbejdet med civilsamfundet.

Et eksempel fra psykiatrien er "Alliancen om den nære psykiatri", et samarbejde mellem de 19 midtjyske kommuner, Region Midtjylland, PLO-Midtjylland samt bruger- og pårørendeorganisationer i psykiatrien. Målet er at give en bedre hjælp til psykisk sårbare borgere med psykiske udfordringer og forebygge, at psykiske lidelser opstår og udvikler sig. Alliancen er politisk prioriteret i regi af Sundhedsaftalen 2019-2023, og omhandler at finde fælles løsninger for at hjælpe børn og unge i mistrivsel samt voksne borgere med svær psykisk sygdom.

Baggrunden er, at stadig flere borgere rammes af psykiske lidelser. Den nære psykiatri er udtryk for hjælp i hverdagslivet inden for de rammer, borgeren befinder sig. Den hjælp spiller en afgørende rolle både i at forebygge psykiske lidelser, og når man skal komme sig efter en psykisk sygdom.

Mange borgere med psykiske lidelser har komplekse problemer og brug for hjælp fra det rigtige tilbud. Ofte går tilbuddene på tværs af de kommunale forvaltningsområder, den regionale behandlingspsykiatri og almen praksis.

Til uddybning kan det nævnes, at der er indgået en samarbejdsaftale med Sinds pårønderådgivning vedrørende kurser om psykoeducation. Disse kurser er for voksne som er pårørende til en person med psykiske vanskeligheder eller sygdom. Kurserne skal give de pårørende værktøjer og undervisning i relevante emner inden for området, som gives af faglærte oplægsholdere. www.sindpaarørende.dk

Inden for det specialiserede socialområde i Region Midtjylland, skal samarbejdet med frivillige supplere og støtte det faglige arbejde, der foregår i specialområderne.

Mødet med frivillige kan have stor betydning og positiv værdi for borgerne på de sociale tilbud. Det kan bidrage til at udbygge borgerens netværk i lokalsamfundet og styrke sociale kompetencer, engagement og personlige interesser. Men det kan også være positivt for borgerne på de sociale tilbud selv at udføre frivilligt arbejde, hvis det er muligt.

Der er et stort fokus i Region Midtjylland på frivilligt arbejde, som allerede foregår i større eller mindre grad i specialområderne. Det frivillige arbejde kan styrkes og synliggøres ved aktivt at samarbejde med lokale ildsjæle og bruger- og pårørendeforeninger.